

Opavský přírodovědný zpravodaj

září 2016

Elektronický měsíčník o přírodě a lidech kolem ní nejen na Opavsku

**Mezinárodní taneční kemp
v řecké Preveze**

**Využití zahrady u ZŠ a MŠ
Opava - Vávrovice nejen
pro výuku přírodopisu**

**Poznejte pavouka
cedivečku zápřední,
která nám hyzdí omítky**

**Vzpomenete si na
Grittnerův mlýn?**

**Rozhovor s Karolem
Pepichem, strážcem
Strážovských Vrchů**

S podporou Statutárního města Opavy
vydává nezisková organizace Natura Opava

Nedávno proběhla sdělovacími prostředky téměř vyhrčená debata o porušování domovní svobody. V podstatě byla vyprovokována návrhem, aby úředníci měli možnost navštěvovat domácnosti a zjišťovat čím vytápějí své obydli a zdali nevhodným palivem znehodnocují vzduch, který potom dýcháme všichni. Dali jsme si proto práci a sepsali všechny důvody, proč podle zákonných předpisů musíme domů úředníky pustit.

Nezapomenutelné zážitky si odnesli do svých domovů účastníci tanečního kempu v řecké Preveze, který byl pokračováním tanečního kempu v Jánských koupelích pod názvem Slované tančí. Slováci z Bardějova, Poláci z Kedzierzyna Kozle a Opaváci roztančili nejen celý kemp, ale i uličky v jachtařském městečku na břehu Jónského moře.

Ředitel ZŠ a MŠ Opava - Vávrovice v rozhovoru řekl, že pokud by už neměl cíl a měl pocit, že všeho dosáhl, odešel by jinam, kde by mohl začít znovu budovat. Pokud navštívíte jeho členitou překrásnou školní zahradu, vybudovanou na plácku tehdejší školy, pochopíte, co tím chtěl říct.

Povíme si něco o pavoukovi cedivečce zápřední, jehož pavučiny, na které se lepí prach, hyzdí fasády budov nejen v Opavě.

V zoologické části uvedeme letošní hnízdění holuba hřivnáče na budově v centru Opavy na Ostrožné ulici, které zaznamenal Vladimír Baday. První takové hnízdění zaznamenal zoolog SZM Bohuslav Beneš v roce 1998, kdy dokonce na budovách vyhnízdlily tři páry hřivnáčů. Představíme koryše stínky a hmyz škvoři, které všichni dobře známe.

Vzpomeneme si na Grittnerův mlýn, který sice již existuje jen ve vzpomínkách příbuzných mlynáře a vnuka poručníka jeho šesti dětí Karla Moravce, od kterého jsme získaly dostupné informace.

Rozhovor se nám podařilo připravit s ředitelem správy Chráněné krajinné oblasti Strážovské Vrchy a Súlovské skaly Mgr. Karolem Pepichem. Vybrali jsme si ho nejen proto, že Čičmany ve Strážovských Vrchích jsou rodištěm naší maminky a babičky, ale i proto, že si nemůžeme představit ve vedení správy lepšího člověka. Připravili jsme i zářijový kvíz a omalovánku Boříka Frýby na povídku Havran a ořech na silnici.

Za redakční radu Jakub a Milan Kubačkovi

K zamyšlení

Kdo všechno narušuje osobní svobodu?

Environmentální projekty

Mezinárodní taneční kemp v řecké Preveze

Využití zahrady u ZŠ a MŠ Opava - Vávrovice nejen pro výuku přírodopisu

Zoologie

Poznejte pavouka cedivečku zápřední, která nám hyzdí omítku

Holub hřivnák vyhnízdl opět na budově v Opavě, tentokrát na Ostrožné ulici

Koryši zvaní stínky a hmyz škvoři nemají rádi světlo, najdete je ve stínu

Zapomenuté vodní mlýny na Hlučínsku

Vzpomenete si na Grittnerův mlýn?

Rozhovor

Rozhovor s Karolem Pepichem, strážcem Strážovských Vrchů na Slovensku

Zářijový kvíz a omalovánka Boříka Frýby

Havran a ořech na silnici

Na titulní straně cedivečka zápřední (Dictyna civica)

Fotografie Jakub Kubačka

Napište nám do redakce

Elektronický měsíčník „Opavský přírodovědný zpravodaj“ je součástí projektu Kalendář přírody Opavska Natury Opava. Projekt je od roku 20134 podpořen grantem Magistrátu Statutárního města Opavy. Zpravodaj má zviditelnit zajímavosti nejen o přírodě Opavska, ale také osobnosti a projekty, které souvisí s životním prostředím. Nabízíme všem zájemcům z řad učitelů, obcí, přírodovědcům a všem, kterým není životní prostředí lhostejné, aby se na měsíčníku podíleli. Můžete zde volně prezentovat své projekty, myšlenky a zajímavá pozorování. Měsíčník je volně stažitelný ve formátu PDF na stránkách Natury Opava a na stránkách Statutárního města Opavy. Dále je rozesíláný na školy a obecní úřady v okrese Opava.

Natura Opava - Czech Republic

Edvarda Beneše 30, 747 05 Opava

tel: 00420 737 322 616

info@natura-opava.org, www.natura-opava.org

www.facebook.com/naturaopava

Kdo všechno narušuje osobní svobodu?

Můžeme směle konstatovat, že znečištěné ovzduší je jedním z nejzávažnějších problémů v naší republice. Nedávno se rozpoutala diskuse mezi politiky, zda vůbec má státní úředník právo vejít do domu, aby něco zkontroloval, či zjistil něco nepatřičného, nenormálního a života ohrožujícího. Berme to jako jemnější výraz v podstatě toho samého uvnitř domu, zda se něco neporušuje. Zda to není omezování domovní či vlastně osobní svobody, protože ta se nedá dost dobře oddělit. To vše v souvislosti se schválenou novelou zákona o ochraně ovzduší, jejíž původ můžeme dohledat už v roce 2012. Ve zkratce řečeno, v současnosti je zakázáno topit odpadem, uhelnými kaly a hnědým uhlím energetickým.

Ovšem žádná kontrola, zda toto občané dodržují neexistuje. Je jasné, že spalování odpadu je životu nebezpečné a cca 30 procent znečišťujících látek v ovzduší pochází z lokálních topenišť způsobeným nevhodným způsobem topení v zastaralých kotlích nebo používáním zakázaných paliv. Je to něco podobného, jako kdybychom neměřili rychlost řidičům a spoléhali se na jejich rozum. Ale rychlost se měří a je tvrdě pokutována. Rychlá jízda, stejně tak jako špatné ovzduší totiž zkracuje život. Navíc ještě s autem musíme na STK a na měření emisí. Z vozového parku ČR se tak vyřazují auta, která neúměrně produkují zplodiny. Tady se ale jedná o kontrolu probíhající mimo domov. No a v tom tkví problém. Měl by mít úředník nebo kdokoli jiný právo cokoliv kontrolovat přímo v domácnosti? A narušovat tak osobní svobodu?

Schválně jsme si dali jsme tu práci a vypsali koho musíme do svého domu pustit za jakýchkoliv okolností. Tak jsou to určitě policisté, řádně uniformováni a opatření příslušnými doklady. Musí to být zdravotníci. Co kdyby někdo potřeboval ošetřit. Dále to jsou hasiči.

V případě, když jednáte se stavebním úřadem nebo s odborem životního prostředí - musíte je také za jitých okolností pustit do domů! Úředník ze stavebního úřadu má právo kontrolovat například, stav domu před rekonstrukcí a po ní. Dále pak úředník z odboru životního prostředí vám může (především na udání) zkontrolovat jak zacházíte s odpadními vodami. Protože u vod se jedná o znečištění, které můžete způsobit. Podívá se, například odpad nepouštíte do studny a může vám také vyměřit pokutu. Úředník ze sociálky vám může zkontrolovat domácnost a podmínky, kde vychováváte děti a to zase přímo u vás doma. Dále z úředníků mohou vstoupit na váš pozemek nebo do domácnosti zeměměřiči, vodaři, plynáři, energetici, exekutor, dokonce zcela nepochopitelně i myslivci. Ti všichni, i když se vám to nelíbí! Pokud jste právnická osoba (třeba živnostník a doma máte kancelář, dílnu, provozovnu atd.), tak vám může na kontrolu také přijít například finanční úřad, veterinární správa, hygiena, hasiči, ale také vám třeba do komínu nainstalují čidlo na emise z vašeho komínu. Vše za účelem kontroly a předcházení znečištění a ohrožení zdraví a majetku nejen vašeho, ale také spoluobčanů. Věříme, že toto politici, kteří tvrdě vystupovali proti zákonu, moc dobře ví. Stavění se do role ochránce práv nedotknutelnosti domácností je trapné a už krapet pozdě vzhledem k tomu, že už teď existuje celá řada úředníků a osob, které domu pustit zkrátka musíte! Lidé musí mít neomezené právo (tedy svobodu) provádět doma cokoli, co je v souladu se zákonem. Svoboda konání ale může platit jen tehdy, pokud tím nejsou omezovány svobody druhých. Spalovat doma v kotli jedy a vypouštět je pak ven nejen že není v souladu s právem, ale jde také o zjevnou agresi vůči zdraví a životům jiných obyvatel. Jestliže je podobná agrese tvrdě kontrolována a potlačována u jedné skupiny obyvatel (podnikatel), musí být potlačována a kontrolována i u všech ostatních.

JK

Mezinárodní taneční kemp v řecké Preveze

Kemp pořádal Středoškolský sportovní klub MSZeŠ Opava. Vedoucí kempu Radmila Šrajerová jsme položili otázky: "Jak jsi přišla na to uspořádat taneční kemp v Řecku a proč zrovna tam? Jaká celá akce probíhala? Víme že první podobný taneční kemp proběhl v květnu 2014 v Jánských Koupelích se Slováký a Poláky s názvem Slované tančí."

Líbilo se nám, jak jsou účastníci nadšení z pohybu a když jsme se setkali s panem učitelem Dimitrisem a Eleni Andronikidu v jejich tanečním souboru, přizvali jsme je ke spolupráci. Nejzkušenější žadatel byla česká organizace SSK MSZeŠ Opava, proto se ujala přípravy společného tanečního soustředění. Řecko má tento typ projektů z finančních důvodů omezeno, nemůže být pořadatelem, ale partnerem ano. Češi se tedy ujali přípravy, díky znalosti prostředí z předchozích expedic.

Máme výborné zázemí, co se týče podpůrného týmu, je velmi široký a pracuje s nasazením, partneři z PL a SK s námi už jeden takový kemp zažili, začlenili se do přípravného týmu, a pomohli doladit detaily.

Hlavní vedoucí byla Radmila Šrajerová, vedoucí české skupiny Martin Valeček s Juliem Toledem, polský tým zastupovali Slawomir Jakoniuk a Urszula Pietruszka, řecký tým Eleni Andronikidu a Dimitris Roussos a slovenský tým Mária a Zuzka Žemličkové. Taneční lekce vedli Julio Toledo César Hernández, náš kamarád z Kuby, který ale žije ve Varnsdorfu - sekce latinskoamerických tanců, Mária Žemličková - učitelka tance z Bardejova - sekce horňošarišských folklorních tanců a řecký pan učitel Dimitris Roussos - řecké folklorní tance. Icebreakery a energizery připravily Marie Šrajerová, Hana Režnarová a Bára Plačková. Evaluační aktivity vedl Slawomir Jakoniuk.

Hlavní náplní byl tanec, tanec, tanec, radost z pohybu, úvahy nad gendrovými rozdíly a velkým přínosem bylo krásné řecké prostředí plné slunce, moře, oliv a ovoce.

V táboře byly vlajky EU, Řecka, Polska, Česka a Slovenska.

Vedoucí tábora: Jakub Kubačka, Slawomir Jakoniuk, Eleni Andronikidu, Urszula Pietruszka, Martin Valeček, Radmila Šrajerová, Julio Cesar Toledo Herrnandez, Mária Žemličková a Dimitris Roussos.

Členové tanečního souboru Čerhovčan z Bardějova před základní školou v Preveze.

Před začátkem každé z lekcí na opozdilce trpělivě čekala vedoucí Slovenské skupiny souboru Čerhovčan Mária Žemličková.

Jako taneční parket posloužila opuštěná asfaltová cesta vedoucí do tábora v Agii Apostoli.

Tančilo se i v tělocvičně prevezské základní školy.

Po náročných lekcích tancování si všichni měli možnost pochutnat na grilovaných steacích, klobásách a především mořských plodech.

Otázky pro vedoucí souboru Čerhovčan Márii Žemličkovou

Jak se vám líbil taneční kemp v Agii Apostoli a jeho program? Jak byl zvládnutý organizačně? Jak vám a dětem chutnala řecká strava?

Celková organizace tanečního kempu byla zvládnutá na jednotku, a to zejména díky tomu, že každý den byl zaplněný zajímavým programem, který vedl zaujmout širokou škálu účastníků. Okrem tanců, architektury či přírody sme sa stretli aj s domácou stravou, ktorá bola síce pre naše chuťové poháriky netypická, ale nikto neľutoval, že mal tú možnosť ochutnať niečo cudzokrajné a nezvyčajné ako morské plody či tradičnú grécku musaku.

Spomienky a zážitky, ktoré sme si z kempu v Agii Apostoli doniesli domov nám pri každej príležitosti pripomínajú, že tam bolo veľmi príjemne. Veď predsa čo si človek môže priať viac ako prísť z dovolenky tak poriadne tanečne unavený? (Smiech)

Řekněte nám, jak byste charakterizovala váš soubor Čerhovčan, odkdy soubor vedete, kolik je v něm členů a jakých úspěchů jste dosáhli?

Pôvodný folklórny súbor Čerhovčan má za sebou niekoľkoročnú históriu. Fungoval už od roku 1963 odkedy zaznamenal úspechy na celoštátnych súťažiach choreografií a na svetovo známych folklórnych festivaloch. Po tridsiatich rokoch však kvôli nepriaznivým okolnostiam zanikol. Súbor sa nám podarilo obnoviť v roku 2010 a od roku 2015 už pracujeme ako Občianske združenie. V súčasnosti pracuje v súbore viac než 40 mladých ľudí prevažne v stredoškolskom veku.

Najlepšie nás vystihuje asi logo súboru, ktoré predstavuje tanečnicu v pohybe, čo symbolizuje dynamiku, zatiaľ čo farby jej sukne charakterizujú srdce + oheň, zodpovednosť a prirodzenosť.

Mohla byste srovnat, jestli to vůbec jde, slovenský folklórní tanec s řeckým? Co na něm obdivujete?

Z rôznych druhov tancov, ktoré sme si mali možnosť v tanečnom kempe vyskúšať sa grécky tanec asi najviac podobal tomu slovenskému. V typickom gréckom tanci „Sirtaki“, ktorý sa začína síce veľmi pomaly sa na konci zapotili aj naši skúsení tanečníci. Grécky tanec je ale vo všeobecnosti omnoho statickejší a väčší dôraz je kladený na súlad pohybov a prezentáciu tradícií. Nádherné bolo, že pri gréckom vystúpení mal každý tanečník na sebe úplne jedinečný kroj, ktorý opisoval ďalekú históriu oblasti, z ktorej pochádzal.

Který tanec, bráno celosvětově, by vám dělat určité problémy? I když, jak jsme vaše pohybově velmi nadané děti a mládež pozorovali, se za tuto otázku stydíme.

Myslím, že tance latinsko-amerického štýlu sa asi najviac odlišujú od našich tradičných tancov a pohybov. Zapájajú sa pri nich iné partie tela ako sme zvyknutí, a teda by bolo asi najťažšie naučiť sa ich. Nehovorím však, že by to bolo nemožné (smiech)

Protože jsme přírodovědci, musíme se zeptat, co vás v Agii Apostoli upoutalo? Jaké rostliny a měli jste strach z pavouků, ještěrek, štírů a hadů, kteří s námi na základně žili, aniž jsme si jich třeba všimli?

Bolo příjemné vidieť rastliny plodov, ktoré bežne používame v kuchyni. Netušili sme napríklad ako vyzerá taký olivovník alebo strom s bobkovým listom. Informácia o živočíchoch, ktoré neďaleko nás budú žiť, nás spočiatku zaskočila a vyvolala v nás veľký rešpekt voči prírode. S väčším strachom sme sa chvalabohu nestretli. Asi by to bolo iné keby sme niektoré z nich videli na vlastné oči. Vyhľadávať sme sa ich však radšej nesnažili.

Otázky pro vedoucího polské skupiny Slawomira Jakoniuka

Jak se ti v Řecku líbilo, jak hodnotíš taneční kemp? Líbilo se tvé skupině?

Odjezd na tábor do Řecka pod stany byla pro nás výzva. Trochu jsme se obávali vysokých teplot, ale již na místě se ukázalo, že nebylo až tak teplo. Bylo to snesitelné. Krásné olivové háje na břehu moře na nás udělaly velký dojem. Léto, slunce, šťastné mládí - "všichni hráli". Pro mladé lidi, kteří poprvé spali ve stanech, to bylo něco úplně nového, táborové stravování - jiné než doma v nás zanechalo také dojem. Díky péči organizátorů nikomu nic nechybělo a hojnost sladkých melounů zůstane nadlouho v naší paměti. Mládež se vydovářela v tanci, ale i v koupání v moři.

Chutnala ti řecká kuchyně a co z ní nejvíce?

Řecká kuchyně je mimořádně chutná a zdravá - dobře ji známe, ale na místě všechno chutnalo úplně jinak. Vůně a chuť zeleniny, která uzrála na řeckém slunci a z nich připravená hotová jídla ochutnal každý rád. Mořské plody, jsme dosud až tak neznali, ale rychle se staly oblíbenými pochoutkami. Byly zajímavým zážitkem a navíc velmi chutné. Naši kuchaři je připravili natolik chutně, že nikoho neodradilo je jíst a určitě se budou v budoucnu na ně znovu těšit. Hlavně poznali, jak vypadá a chutná řecká kuchyně připravena z místních surovin.

Jaký tanec považuješ za sobě nejbližší? Jaký tě na kempu zaujal?

Taneční workshopy pro mládež velmi oceňují a sám se jich aktivně rád zúčastňuji. A to bez ohledu na to, jak to nakonec dopadne. Prostě tančím rád! Díky našemu tanečnímu instruktorovi s kubánskými kořeny Juliem Cesarem Toledo Hernandezem mladí lidé mohli tančit nepřetržitě.

Nejvíce na mě zapůsobila taneční show v podání Řeka - učitele Prevezské taneční školy. Byla to přehlídka až atmosférický lehkých prvků s obrovskou náročností, dovedností a znalostí taneční techniky. Choreografie, spolu s prostředím nám rychle pomohla vcítit se do řecké atmosféry.

Předávání certifikátů tanečního kempu v Agii Apostoli proběhlo stylově.

V programu nechyběla ani návštěva archeologického muzea v Nikopolis, určitě si to užila i mladá členka souboru Čerhovčan a nejmladší vedoucí kempu Zuzka Žemličková.

U chutného jídla pod olivami a duby byl čas sdílet si denní zážitky a ještě se u toho s chutí zasmát.

Polskou skupinu vedl Slawomir Jakoniuk, který nyní pořizuje jejich fotografii.

Jak se tvé skupině líbilo v kempu v Agii Apostoli?

Mladí lidé byli okouzlení umístěním tábora a jeho organizací. Většina z nich měla poprvé možnost spát ve stanech. Někteří říkali otevřeně, že netušili, že lze žít v tak skromných sociálních zařízeních se sprchami se studenou vodou. Všichni si rychle zvykli na polní podmínky, a nikdo neměl žádné problémy s čímkoliv. Mladí lidé milovali večerní a noční setkání u stanů, společný zpěv a tanec.

Hezkým překvapením byl pravidelný přísun čerstvé zeleniny, kterou nám vozili místní. Jednalo se o melouny, rajčata, okurky, lilky... Také řecké pláže a moře zůstanou dlouho v paměti našich studentů. Řecko je prostě úžasné. Myslím, že nejlepším hodnocením tábora ze strany účastníků byla otázka: "Kdy sem pojedeme znovu?"

Otázky pokládali: Milan a Jakub Kubačkoví
Fotografie: Milan Kubačka a Eva Mlčková

Pravidelné večerní grilování bylo zaměřeno na přípravu řeckých specialit - ryb, krevet, chobotnic, sépií a kalamárů, jehněčího a skopového masa.

Čtyři profesionální tanečníci z Prevezského tanečního souboru. Dimitris Rusos, Dimitris Duskas, Eleni Andrnikidu, Katerina Tsanaka.

Sirtaki tančí učitel tance z prevezského souboru Dimitris Rusos.

Sirtaki nebo též syrtaki (řecky σιρτάκι) je populární tanec řeckého původu. Jeho choreografii vymyslel Giorgos Provias pro film Řek Zorba z roku 1964. Není tradičním folklórním tancem, ale směsí pomalých kroků tance chasapiko a rychlých kroků tance chasaposerviko. Tanec spolu s hudbou od Míkise Theodorakise se taktéž nazývá Zorbův tanec.

Sirtaki se tančí buď v kruhu, nebo tradičněji v řadě. Tanečníci mají ruce na sousedových ramenou. Metrum je 4/4 a tempo se pomalu zrychluje až takt se zrychlí na 2/4 v nejrychlejší části tance. Obdobně tanec začíná pomalými plynulými pohyby, které se zvolna mění na rychlejší a temperamentní, často s použitím poskakování a výskoků.

Využití zahrady u ZŠ Opava - Vávrovice nejen pro výuku přírodopisu

Celá zahrada u ZŠ Opava - Vávrovice slouží nejen k výuce přírodopisu, ale vychovává děti k estetickému cítění a pochopení vztahu mezi neživou a živou přírodou. Je celá, jako by se zrodila v hlavě umělce, který takto myslí a jedná zcela přirozeně. Proto je ředitelem školy a duchovním otcem zahrady Mgr. Pavel Gregor. Ten je známým opavským umělcem a členem výtvarné opavské skupiny X. Položili jsme mu několik otázek ohledně školní zahrady a jejího využití.

Pane řediteli, co vám dává větší inspiraci - uspokojení? Práce dětmi nebo pro děti?

Jednoznačně práce s dětmi. S dětmi pro děti, s lidmi pro lidi. Jako lidi jsme společenější tvorové a tak je vždy smutné, když se z jakékoli lidské činnosti vytrácí osobní kontakt. Myslím si, že to pak na celkovém dojmu výsledné činnosti je zřetelně znát. Ve škole je každý den jiný. Nevzpomínám si, že bych kdy upadl do stereotypu. Děti totiž člověka udržují neustále ve střehu. Tím vás inspirují, posouvají dopředu, nenechávají vás tolik myslet na ubíhající čas a přibývajících roky. A navíc, když s dětmi každý den sdílíte jejich svět a jejich prostředí, nemůžete je z rozhodování o jeho podobě vyloučit. To byste neuspěli. Čím dál víc je pro mě potěšením, když se můžu zvednout z kancelářské židle a můžu jít „do hodiny“. A na rozdíl od kolegů z tzv. plně organizovaných škol, mám k tomu ještě poměrně velký časový prostor. Jste toho názoru, že o přírodě se musí učit v přírodě? Nejen o přírodě. Přirozené prostředí totiž s sebou vždy přináší možnost vlastního prožitku a ten se bezesporu lépe vryje do paměti, než hory nastudovaných materiálů. Namítnete, že v dnešní době je možné během krátké chvíle a bez námahy dětem „naservírovat“ libovolné virtuální prostředí procházku vesmírem, po dně moří, pozorovat krajinu z ptačí perspektivy nebo dokonce podniknout dobrodružnou cestu lidským tělem. A my přece dnes musíme hospodařit s časem, kterého se nám nedostává. Také této možnosti využívám. Ale přiznejme si, někdy je lepší investovat čas a strávit školní dopoledne nebo i celý den na výletě v přírodě, za památkami, na exkurzi nebo při delším pobytu ve škole v přírodě. To bývají děti mnohem sdílnější, komunikativnější, ztrácí zábrany a odhalí snáze oblasti svých zájmů. I ti zarputilejší snadněji navážou rozhovor. A čas, který jsme zpočátku měli za ztracený, se nám tím mnohonásobně vrátí. Takže učení o přírodě v přírodě? Ano, kdykoli je to možné. Tomuto přístupu nakonec odpovídá i pojetí zahrady při naší škole, kterou spolu s dětmi spoluvytváříme již deset let. Ale i školní vzdělávací program, v němž nechybí časté výpravy za poznáním a pobyty u nás nebo v zahraničí.

Školní zahrada je vybavena množstvím vzdělávacích a zábavných prvků jako je jezírko, kvetoucí louka, ekosystém lesa, skalka, pískoviště, geologická expozice nebo amfiteátr. Každý z prvků je označen informační tabulí s úkoly.

Výtvarník Pavel Gregor chystá výstavu do Polska. Znamé jsou jeho olejomalby, tentokrát však bude vystavovat kresby tužkou.

Najdete rozdíly mezi školními zahradami Davida Šroma v Žimrovicích a nebo Jany Chráskové v Opavě na Šrámkové?

Obnovování a tvorba školních zahrad se v posledních letech stala „trendy“ záležitostí. Objevily se rozvojové programy, jsou poskytovány dotace, často se do těchto úprav pouští i zřizovatelé sami. Školy mají své „odborníky“, a ti doslova soupeří, kdo přijde s novým originálním nápadem a ukousne si největší díl pro tu svou školu. S Davidem Šromem jsme tak trochu předběhli dobu a museli překonávat řadu předsudků a překážek. Šetřili jsme doslova každou korunu, kterou se nám podařilo získat a tak se do vlastních prací zapojovala často „celá škola“ - učitelé, děti, rodiče. Trvalo léta, než se dostavil dnešní výsledek. A to je nesmírně cenná zkušenost a přidaná hodnota výsledným projektům. Nebáli jsme se i určitých technických náročností. S tvorbou zahrady jsme se postupně učili i na chybách, kterých jsme se nevědomky dopouštěli. Je mi jasné, že prosadit takovou zahradu v kolosu sídlištní školy, jako se to podařilo paní Janě Chráskové, je ještě náročnější. Najít a strhnout pro svou myšlenku, byť menší část školního kolektivu, dá možná ještě větší úsilí, než v podmínkách vesnických malotřídek. Ale ať neodbívám od tématu. Dostal jsem otázku na rozdíly mezi zmíněnými zahradami. Při tvorbě té žimrovické museli zohlednit fakt, aby vytvořili prostor nejen pro poznávání, tvorbu a ochranu přírody, ale i pro sportovní a tvořivé aktivity dětí, pro společenské školní i veřejné akce. A to vše tak, aby nenarušili přirozené okolí přílehlajícího potoka. V tomto ohledu to na Šrámkové měli jednodušší. Svůj sportovní areál již škola měla a přinést kus přírody do „krajiny“ sídliště, to vždy toto prostředí jen povznese. Ale i tady vím, že se potýkali s jinými, tentokrát byrokratickými problémy. Na každý pád, vítám všechny aktivity, které vedou k obnovení školních pozemků a přibližují tak poznávání přírodních procesů dětem. Zvláště, když jsou vedeny k tomu, aby o tyto zahrady samy pečovaly.

Dá se ještě vůbec něco vylepšit ve vaší školní zahradě?

To víte, že ano. A navíc, jsem takový typ člověka, že kdyby už se nic vylepšovat nedalo, určitě bych se poohlédl po jiném místě.

Skupinka žáků zdraví fotografa, který stojí na můstku, jednoho ze zajímavých prvků zahrady.

Novinkou školní zahrady je opravená polovenkovní učebna se záhony na její střeše. Budova sloužila dřív jako sklad a garáž.

Ředitel Pavel Gregor rozděljuje žákům kartičky s předepsanými úkoly, které budou plnit na stanovištích v zahradě.

Každá ze vzdělávacích her má své symboly a vizuální identitu. Tyto reprezentují ekosystémy, které žáci rozmisťují v zahradě na správná místa.

Oblázky ze symboly děti hledají a správně umisťují do jednotlivých ekosystémů - do louky, na skalku, k jezírku, ke geologické expozici atd.

Poznejte pavouka cedivečku zápřední, která nám hyzdí omítku

Na první pohled vám bílá, světle modrá nebo žlutá omítka připadne, jako by byla napadena plísní. Jedná se však o pavučinu, kterou vytváří drobný pavouček. Ten se u nás poprvé objevil v roce 1982 v Praze na zdech Valdštejnské zahrady. V Evropě se poprvé objevil ve Francii v roce 1910. Jedná se o cedivečku zápřední.

Nejdříve jsme udělali malou anketu mezi občany našeho města. Otázka byla jen jedna: *“Kdo způsobuje ty nevzhledné čmouhy na fasádě domů?”* V podstatě jsme nedostaly ani jednu správnou odpověď. Téměř všichni dotazovaní si mysleli, že je to plíseň.

Posbírali jsme proto chomáče pavučin z omítek v podloubí naproti Slezskému divadlu a vložili do sběrné nádoby. V pavučině byli, kromě zbytků kořisti (vysátých malých mušek) i malí pavoučci.

Je to překvapivě pavouk

Jmenuje se cedicečka zápřední (*Dictyna civica*) a patří do čeledi cedivečkovití, která zahrnuje celkem 23 druhů. Když si uvědomíme, že těch čeledí je 39, tak nás musí napadnout jak se může obyčejný člověk vyznat v pavoucích.

Ti, co jezdí do Středomoří, vidí jeho pavučiny na skalních stěnách, což je jeho původní biotop. Dnes je to výhradně synantropní druh, u nás se vyskytuje snad v každém městě. Samec i samice jsou stejně velcí, dosahují velikosti 2,3 až 3,5 mm. Jeho kořist bývá často větší než samotný pavouk, proto v pavučině najdete schránky větších much a nočních motýlů. Tento druh se nyní vyskytuje hromadně a pavučiny si staví většinou na osvětlených stěnách budov ve městě. Sítě na sebe chytají prach a působí na fasádách velmi neesteticky. Světlá omítka odráží větší množství UV záření a tím je pro létající hmyz atraktivnější.

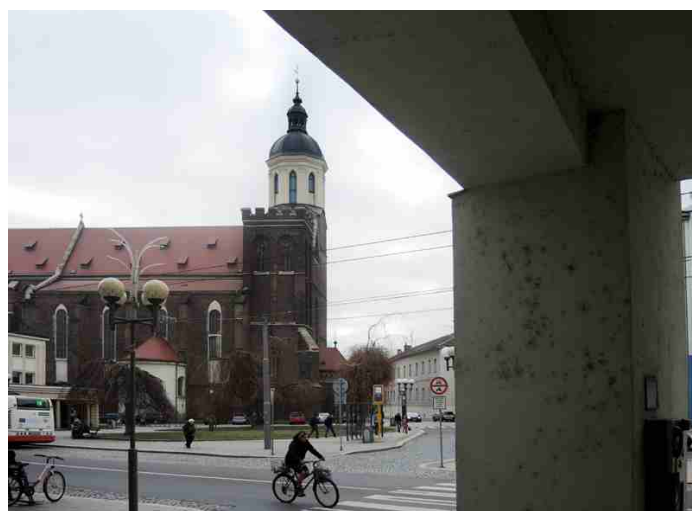
Pokud se chceme zbavit pavouka, coby ničitele omítky, potom si na svém domě udělejte novou omítku. Tím ho zničíte dokonale a jeho osídlení trvá několik let. Dále je možno pavouka odstranit mechanicky, tak, že smetete jeho pavučiny. Uklidnit vás může fakt, že pavouci omítku neškodí, jenže, jak ta omítka vypadá? Je tu ještě jeden způsob, jak se ho zbavit. Omítku chemicky ošetřit. Postříkem dosáhnete však jen částečného úspěchu, který se navíc musí opakovat. *“Jelikož v teplém ročním období se líhnou pavouci prakticky denně, muselo by se stříkat insekticidy nejméně jednou týdně po dobu jednoho roku. Ani tím by se nezabránilo, aby se v následujícím jarním období pavouci omítky znovu neobsadili”*, píše v článku Cedivečka zápřední - původce špinavých omítek (časopis Živa 4/2010) autoři Veronika Havlová a Vladimír Hula.

Cedivečka zápřední (*Dictyna civica*)

Zaprášené pavučiny se zbytky pavoučí potravy na omítce.

Pavučiny cedivečky jsou zvláště na místech, kde je noční osvětlení. Pohled na konkatedrálu Nanebevzetí Panny Marie v Opavě.

Holub hřivnáč vyhnízdil opět na budově v Opavě, tentokrát na Ostrožné ulici

Zoolog Slezského zemského muzea Bohuslav Beneš píše o synantropním hnízdění holuba hřivnáče (*Columba palumbus*) ve Zprávách Moravské ornitologické společnosti v roce 2002 toto: V Opavě jsme zaznamenali v průběhu let 1966 až 2000 prudký nárůst městské populace hřivnáčů, který vyvrcholil v roce 1998 nálezem tří hnízd na budovách v centru města Opavy. Letos hnízdění zaznamenal Vladimír Baday.

Dosud takového hnízdění na budovách a to nejen v Opavě nebylo zjištěno. Holub hřivnáč dává přednost hnízdění v korunách stromů. I když v Opavě začal hnízdít v době druhého ornitologického mapování 1985-89 a v roce 1995 už podle Beneše hnízdilo v Opavě 60 párů. Od té doby se jejich počet neustále zvyšuje. Lze předpokládat, že synantropizace hřivnáče přišla do Opavy z Polska, kde jsou také velmi běžní. Početnost od 19. stol. stále rostla, zřejmě s oteplováním klimatu a změnami v zemědělských praktikách. Zvýšená nabídka potravy posunula jejich hnízdni sezónu. Původně se tak tento výhradně lesní druh stahuje lidským sídlům do měst. Využití budovy k hnízdění je jen dalším krokem ve ztrátě jeho plachosti.

V letošním roce zahnízdil holub hřivnáč na reklamním poutači jednoho z fastfoodu na Ostrožné ulici. Jedná se o druhé zdokumentované hnízdění na budově. Fotografii pořídil Vladimír Baday.

Mladý hřivnáč před chvílí opustil hnízdo ve Smetanových sadech, kde je v Opavě Střední škola průmyslová a umělecká.

V roce 1998 zahnízdil poprvé holub hřivnáč na budově České spořitelny. Druh preferuje hnízdění na stromech, a proto byla tato skutečnost zdokumentována Janem Benešem, synem Bohumila Beneše.

Dospělci holuba hřivnáče jsou nápadně velcí ptáci, často hledající potravu v centrech měst.

Korýši zvaní stínky a hmyz škvoři nemají rádi světlo, najdete je ve stínu

V případě stojaté a tekoucí vody jsme hovořili o habitatech a mikrohabitátech vodních živočichů. Totéž můžeme vidět i u suchozemských živočichů. Tak například některé najdeme ve stínu pod dřevem, kde je vlhko, jako stínky, jiné pod dřevem v suchu, kde jsou svinky. Škvory najdeme pod deskou, když demontujete kurník.

Těch habitatů a mikrohabitátů je vlastně nepřeberné množství.

Tak byste svinku nemohli uchopit, stočila by se do klubička. Stínka obecná nám ukazuje tykadla část plochého těla.

Převrátíte kládu, která je ve stínu a najdete na její spodní straně ležící na přiměřeně vlhkém podkladě, drobné korýše stínky a svinky. Stínky obecné (*Porcellio scaber*), mají ploché článkované tělo a velmi podobná svinka obecná (*Armadillidium vulgare*) se stočí do klubička, takže mají podobnou obrannou strategii jako ježek. Tak své tělo chrání ze všech stran svrchními štítky. Ty jsou zpevněné uhličitánem vápenatým a slouží jako maličké brnění. Od schopnosti svinout se pochází i jejich název. Na zahradě svinky ani stínky úrodu nijak neohrožují, naopak jsou zde vzhledem ke své důležité roli v celém ekosystému důležité. Živí se tlejícími zbytky rostlin. Zvláště v kompostu jsou velmi žádoucí, pomáhají urychlit jeho rozklad.

Stínky na nezvykle osvětlené straně klády, stačili jsme jen pořídit snímek a stínky se rychle přemístily do stínu.

Klíšťky u škvorů obecných na konci zadečku jsou u samců zakřivenější. Škvoři patří do křídlatého hmyzu.

Škvoři se schovávají v suchém prostředí hlavně ve dřevě, pod kůrou stromů a podobně. Škvoři jsou druhově početný (pouze asi 1800 druhů) řád hmyzu. V Česku žije sedm druhů, z nichž nejhojnější je škvor obecný (*Forficula auricularia*). Mají protáhlé tělo, kousací ústní ústrojí a dva páry křídel, přední přeměněné v krátké kožovité krytky a zadní blanité, který je pod krovkami vějířovitě složený. Typickým znakem jsou klíšťkovité štěty umístěné na konci zadečku. Klíšťky, které jsou přítomné u většiny druhů, slouží k obraně, lovu, při kopulaci nebo k uspořádání blanitých křídel pod krovky. Škvor obecný žije v celé Evropě. V Česku je jeho výskyt hojný. Žije v lidských obydlích, na loukách, v lesích a polích. Je všežravý, aktivní je v noci, přes den je v úkrytu.

Samička a sameček škvara obecného.

Zajímavosti nejen z přírody...

Sdílené články a aktuality o přírodě, ekologii a příbuzných oborech.
Kliknutím na odkaz se otevře článek v novém okně.

KONTROLY ČÍM SE TOPÍ V KOTLÍCH: JAK TO ŘEŠÍ V ZAHRANIČÍ?

Od ledna příštího roku by mohly být zavedeny kontroly toho, čím lidé topí v kotlích. Tedy pokud Parlament schválí novelu zákona o ovzduší. Jak se na ochranu ovzduší dohlíží v jiných zemích Evropské unie? Různě. V některých zemích by si lidé prostě nedovolili pálit v kotli odpady.

Zdroj: www.ekolist.cz

[Pro pokračování klikněte ZDE](#)

LESNÍCI V KRUŠNÝCH HORÁCH ROZŠÍŘUJÍ PROSTOR PRO TETŘÍVKA OBEČNÉHO

Lesníci v Krušných horách chtějí rozšířit plochy pro život ohroženého druhu tetřívka obecného. Ten se v minulosti na severozápadě Čech hojně vyskytoval, teď jeho populace klesá. Lesy ČR nyní připravují projekt za osm milionů korun, který má pomoci k návratu tetřívka do hor. Dnes plány státní společnost v Litvínově na Mostecku představila novinářům.

Zdroj: www.ekolist.cz

[Pro pokračování klikněte ZDE](#)

PODEPIŠTE PETICI ZA DOBRÝ ZÁKON O NÁRODNÍM PARKU ŠUMAVA

Národní park Šumava se dostal až do zákona o ochraně přírody a krajiny, jehož novelu MŽP předložilo českému parlamentu. Již brzy v Poslanecké sněmovně dojde k hlasování o tom, jestli v národních parcích České republiky budou místa ponechána přírodě, nebo nová výstavba. Lidé svým hospodařením mění tvář krajiny. Posláním národních parků je pak uchovat v moři civilizovaného světa ostrovy nedotčené přírody. Pouze tady můžeme vidět, jak vypadá prales se staletými stromy a tlejícími kmeny nebo divoká řeka. Důležitá je ochrana všech fází vývoje přírody a jejich přirozených proměn v závislosti na změnách okolního prostředí. Právě kvůli této fascinující podívané jsou národní parky vyhledávaným místem turistického ruchu.

Zdroj: www.hnutiduha.cz

[Pro pokračování klikněte ZDE](#)

JAK SE BUDE V PRAXI KONTROLOVAT, ČÍM A JAK LIDÉ TOPÍ V KOTLÍCH NA TUHÁ PALIVA?

Od ledna 2017 by mohli úředníci přijít na kontrolu, jak lidé doma topí v kotli na tuhá paliva. Tedy pokud parlament schválí novelu zákona o ovzduší, která by do české legislativy přinesla poměrně revoluční věc. Upřednostnění ochrany veřejného zájmu, v tomto případě čisté ovzduší, před ústavou garantovanou ochranou soukromí. Jaká je vlastně představa ministerstva životního prostředí o tom, jak budou kontroly v praxi vypadat?

Zdroj: www.ekolist.cz

[Pro pokračování klikněte ZDE](#)

NA ČESKOLIPSKU BYL OBJEVEN „VČELÁK ČESKÝ“. JINDE V EVROPĚ NENÍ

Unikátní druh hmyzu, který se nevyskytuje nikde jinde na kontinentu, objevili čeští přírodovědci u obce Okna na Českolipsku. Nový druh, od něhož se zatím našli pouze tři jedinci, dostal v českém názvosloví pojmenování včelák český.

Zdroj: www.seznam.cz

[Pro pokračování klikněte ZDE](#)

Vzpomenete si na Grittnerův mlýn?

Společně s Karlem Moravcem ze Strahovic, jsme zavzpomínali na osudy poslední rodiny žijící v Grittnerově mlýně mezi Hněvošicemi a Koberčicemi. V roce 1946 zůstalo po Lousi Grittnerovi 6 nezletilých dětí (Helmut, Manfred, Ingrid, Else, Ditmar a Martin), kterým se stal Karel Moravec, děda Karla Moravce ze Strahovic, poručníkem. Vyřizoval za ně úřední záležitosti a vše, co děti potřebovaly, zajišťoval také provoz mlýna. Pokud se nebojíte kopřiv a dokážete překonat spadlé kmeny vrby, olší a topolů, objevíte dnes na pozemku mlýna i ovocnou zahradu. Poznáte ji podle dvou jabloní a švestky. Určitě u plotu rostly lísky, které jsou nyní obrovské. To je vše, co zbylo z mlýna, který byl postaven v roce 1725.

Probírat se gruntovní pozemkovou knihou, ve které jsou zaznamenávány všechny události, je vždy historicky zajímavé. Tak jsme se dočetli, že mlýn založil 1725 George Strzybny. Potom následovali další vlastníci Valentin Strzybny, Franz Strzybny, Joseph Vaczslavik, Johann Strzybny, Emilie Grittner, Emil Strzybny. Posledním vlastníkem mlýna byla Selma Grittnerová rozená Stříbná. Předposlední zápis z Gruntovní knihy: *Podle odevzdací listiny ze dne 3. dubna 1925 a oddavkového listu evangelického farního úřadu v Opavě ze dne 16. června vkládá se právo vlastnické, jehož nabyly Selma Grittnerová roz. Stříbná.*

Po smrti posledního mlynáře Louise Grittnera poradil koberčický kostelník vdově po mlynáři Louisovi, aby zašla za děkanem. Na jeho popud Karel Moravec vdovu Selmu přijal a stal se poručníkem jejich dětí. Během rozhovoru Karel Moravec telefonoval se svým "bratrem" dnes osmasedmdesátiletým Martinem Grittnerem, jedním z šesti dětí, které se odstěhovaly se svou matkou Selmou rozenou Stříbnou v roce 1967. Říkám bratrem, i když ne pokrevním, ale děti, vlastně mlynáře Luise a dědy Karla Moravce se velmi sblížily. Hrály si jako děti a vzájemně se navštěvovaly ještě do nedávné doby, i když vzdálenost mezi nimi je 1200 km.

Nejvíce starostí a práce měl Karel Moravec samozřejmě i s mlýnem samotným. V padesátých letech minulého století se otvíral sádrovcový důl v Koberčicích. Stát podle projektu vybudoval odkalovací nádrž pro vodu, která byla čerpána z dolu, přičemž muselo být odkloněno původní koryto Oldřišovského potoka. Jenže voda právě z tohoto koryta roztáčela mlýnské kolo.

Co byste dělali, kdyby posvátný klid mlýna narušila výstavba koberčického sádrovcového dolu?

Stát se sice postaral o přívod elektřiny do mlýna, aby mohl být chod zajištěn pomocí generátoru. Betonové sloupky elektrického vedení jsou dodnes vidět, stejně jako zbytky náhonu.

Trosky mlýna jsou rozsety po jeho parcele, takže jen znalec a pamětník určí, kde stál mlýn s mlýnským kolem, kde stodola, kde výměnek.

Grittnerův mlýn, v levé části samotný mlýn, vpravo obytná budova.

Grittnerův mlýn, pohled na hospodářské budovy, stodola a hnojiště.

Velmi staré lísky, které patrně tvořily oplocení objektu.

Grittnerovi naložili veškerý majetek v roce 1967 na železniční vagóny a odjeli do Německa. Strojové vybavení mlýna bylo převezeno do Kobeřic a z cihel výměnku, postaveného v padesátých letech, se vystavěla požární zbrojnice v Hněvošicích. Došlo k tomu, co je bohužel naprosto běžné, když se objekt nechá jen tak. Mlynářka Selma Grittner umyla podlahu a ta stačila jen uschnout, aby potom byla rozebrána a odvezena nenechavci neznámo kam.

V novém domově na severu Německa u belgických hranic dostávala matka Selma důchod, který ji byl vypočtený z majetku, který zanechala v bývalém Československu.

Vzpomínka na služku Rusínku

Na Pražské se říkalo služce "dívka", u Grittnerů to byla Rusinka z Ukrajiny. Byla zdravotní sestrou a léčila mlynářku, která měla zdravotní potíže, stěžovala si na dýchání. Ze své domoviny přinesla recept na míchání čaje z bylinek ve správném poměru. Čaj ji pomohl se vyzdravět a dodnes po mnoha letech ještě ve svém současném domově rodina syna mlynáře Martina Grittnera u Düsseldorfu ho používají, jak potvrdil samotný Martin Grittner v telefonickém rozhovoru s Karlem Chovancem, kterého jsem byl svědkem. Ostatně potvrdil i další příhody, které se v té době staly. Například to, že dívka Rusinka zachránila majetek mlýna před možným vyrabováním. V době, kdy při osvobozovacích akcích přišli na mlýn ruští vojáci, vyšla jim vstříc a řekla jim něco, po čem okamžitě odešli. Svědci tvrdili, že si to nemáme přát slyšet, co jim řekla.

Příběh s Rusínkou skončil až po třiceti letech, dlouho po válce, kdy Martinovi Grittnerovi, jako členu Červeného kříže, přišel dopis, ve kterém byl mezinárodním červeným křížem požádán o potvrzení pro Rusínku, že u mlýna pracovala. Ujal se toho starší bratr Manfred a díky jemu ji byl v Rusku uznán důchod. Byla to ta nejlepší odměna služce, která se k nim za války zachovala velmi dobře.

Vzpomínky na psy Reka a Rolfa a hnízdící čápy

Ve mlýně měli dva psy vlčáky Reka a Rolfa, kteří mlýn chránili, ale velmi zvláštním způsobem. Návštěvníky pustili dovnitř, ale už ne ven. Když se návštěvník zvedal k odchodu začali vrčet, takže si raději sedl a počkal, až ho domácí propustili. Neušel tomu ani poručík Karel Moravec který si také musel počkat, až přišla mlynářka. Bohužel Rolfa zastřelil myslivec ze sousední vesnice. Mlynáře mrzelo, že byl na pozemku Grittnerů a dokonce na katastru Kobeřic. Nic se neřešilo. Smutní z toho byli i samotní pohraničníci, přišli o psy, kteří je varovali před velitelskou kontrolou, když si chtěli pospat. Čapí hnízdo na lípě za stodolou nám potvrdil Martin také v telefonickém rozhovoru. Mluvil plynule, tak jako v době, kdy v mlýně pracoval.

Víme jen tolik, co napsal kobeřický kronikář do obecní kroniky. První oficiální záznam o hnízdění čápa bílého u Grittnerova mlýna je z roku 1957, kdy vyvedli tři mláďata. V roce 1959 to byly opět tři, stejně jako v roce 1960. Další záznam je z roku 1962, kdy v důsledku špatného počasí nevyvedli žádná mláďata. V roce 1963 vyházeli z hnízda vejce a v roce 1964 se ke hnízdu vrátil jen jeden čáp a o rok později zde mladí čápi nebyli. Pomalu to šlo s čápy z kopce. Podle kronikáře se odstěhovali na Albertovec, jakoby tušili, jak mlýn dopadne.

Původní koryto Oldřišovského potoka, který byl v rámci úprav v souvislosti s otevřením sádrovcového dolu přeměřován severně od odkalovací nádrže

Nové koryto Oldřišovského potoka.

Odkalovací nádrž v současnosti.

Černý důl, místo odkud z mokřadu vytéká potůček ke Grittnerovu mlýnu.

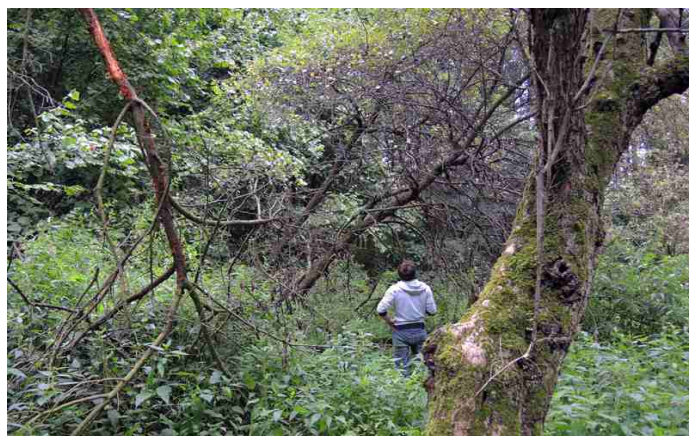
Vzpomínka na ustřižený cop jedné ze sester

Ustřižený cop jedné sestry, není podstatné jestli to byla Else nebo Ingrid a kdo jí to ze čtyř bratrů udělal, ale má nyní již devadesátiletá maminka si na tento okamžik vzpomíná i po těch dlouhých letech. Vypomáhala Grittnerům na poli, bylo to tenkrát křiku a pláče.

Nejen pohledy do starých záhrad, třeba mlynářů, ale především místa, která byla vybrána pro postavení mlýna, vás okouzlí. Proto je budeme stále vyhledávat. Snad se nám v příštích zpravodajích podaří představit mlýny, které již dávno nemelou nebo vůbec neexistují. Například mlýny v Sudicích, v Třebomí a jinde...

Už se můžeme jen domnívat, jak chutnala jablka dětem z jejich zahrady. Nám trochu trpce, snad ještě nebyla zralá nebo jsme byli ovlivněni osudem mlynářovy rodiny.

V zarostlé zahradě jsou stále rozpoznatelné dvě jabloně, patrně zimní odrůdy a vepředu švestky.

Zbytky Grittnerova mlýna nyní. Tyto trosky můžete vidět z polní cesty od Hněvošic blízko Černého dolu...

Okolí mlýna v místě, kde teče potůček pramenící v mokřadech Černého dolu. Voda z tohoto potůčku také kdysi otáčela lopatkami mlýna. O několik desítek metrů severně se vlévá do Oldřišovského potoka.

Kobeřický historik Benno Bernard vypráví historii Grittnerova mlýna. Jeho zásluhou vznikl tento článek.

Uprostřed je syn Ditmar, vyučený výborný cukrář. Do Strahovic jezdil dvakrát ročně. Po jeho pravici manželka Karla Moravce.

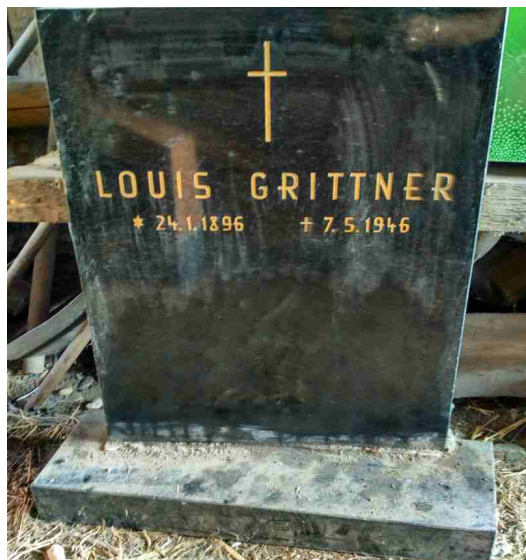
Karel Moravec, poručník šesti dětí Louise Grittnera.

Vedle manželky zprava Manfred, u něho bratr Helmut a Karel Moravec.

Vpravo Martin Gittner, úplně vlevo jeho manželka.

Náhrobní kámen Louise Grittnera byl po vystěhování rodiny zachráněn z kobeřického hřbitova. Dodnes je ve Strahovicích v domě pana Karla Moravce.

Vnuk Karla Moravce Karel Moravec si prohlíží album fotografií. Syny Louise Grittnera, kterým se stal jeho děda poručníkem, považuje a taky je oslovuje jako bratry.

Rozhovor s Karolem Pepichem, strážcem Strážovských Vrchů na Slovensku

Mgr. Karola Pepicha známe z prednášok, ktoré mívá ako ředitel CHKO Strážovské vrchy v Čičmanech, rodišti naší maminky a babičky. Zaujal nás nejen svými znalostmi přírody, ale hlavně schopností je předávat všem, bez rozdílu věku.

Sen o divočine foto M. Pepichová.

Od kdy jste ředitelem správy, co jste dělal před tím a jaké máte plány s CHKO Strážovské vrchy?

Riaditeľom správy som sa, po úspešnom výberovom konaní, stal 1.7. 2002. Predtým som pracoval ako zoológ na S CHKO Východné Karpaty v Humennom. Mám jeden naozaj dlhodobý plán. Postupnými krokmi dosiahnuť vyváženú koexistenciu človeka a ostatných biotických a aj abiotických zložiek Strážovských vrchov. Z priestorového pohľadu ide o regionálnu úroveň. Stále verím, že v regionálnom meradle je to dosiahnuteľné. Vo väčšom meradle, je to podľa môjho názoru takmer nemožné. Ešte jedna osobná zaujímavosť. Keď sa 27.1.1989 narodila CHKO SV mal som presne 18 rokov.

Jaký je na Slovensku systém ochrany přírody. Kolik je Národních parků, CHKO atd.?

Od roku 2000 funguje na Slovensku nový systém ochrany prírody. V tomto čase je legislatívne a správne riadená Ministerstvom životného prostredia SR a okresnými úradmi.

Niektoré kompetencie boli dokonca presunuté na samosprávy. Praktická starostlivosť je zabezpečovaná najmä prostredníctvom jednej odbornej organizácie, ktorú zriadilo MŽP SR. Je to Štátna ochrana prírody SR so sídlom v Banskej Bystrici. Tvorí ju Riaditeľstvo ŠOP SR, 9 národných parkov, 14 CHKO a 2 regionálne centrá ochrany prírody a krajiny (tieto nemajú vo svojej územnej pôsobnosti veľkoplošné chránené územie).

Chráněná krajinná oblast Strážovské Vrchy mezi ně patří. Jak by jste jí stručně charakterizoval? Proč jsou Strážovské Vrchy CHKO?

Ide o unikátne územie predovšetkým z hľadiska geomorfológie. Je to jadrové pohorie so 4 vápencovými príkrovmi (Chočský, Krížňanský, Manínsky a Strážovský), bez centrálného hrebeňa. Je to veľmi pestrá až romantická spleť hrebienkov, doliniek a v nich malebne usadených dedín. Jedinečný je aj výskyt orchideí v tomto pohorí. Čo sa týka počtu druhov, tak Strážovské vrchy držia prím v Strednej Európe. Číslo je vyššie ako 60.

Rádi bychom se něco dověděli o geologické minulosti této oblasti. Která hornina převážně tvoří podloží Strážovských Vrchů? Řekněte nám něco o geologické minulosti a památkách - přírodních výtvorech, které na tuto minulost upozorňují?

Skryté vnútro Strážovských vrchov tvoria žuly, ruly, kryštálické bridlice a iné vyvreté hlbinné horniny. Takže ide jednoznačne o jadrové pohorie. Ak by ste sa však chceli stretnúť s týmito horninami, tak ako vo Vysokých, či Nízkych Tatrách, tak sa neuveriteľne na tých 30 000 hektároch nachodíte. Na povrch vystupujú len na veľmi málo miestach, ktoré by sa dali spočítať na prstoch dvoch rúk. Všade inde sú prikryté rôznou hrúbkou vápencov a dolomitov. Tie uvidíte takmer všade. Každá dominanta je nimi obalená. Najkrajšie sú azda Strážov (so svojimi 1213 m.n.m. najvyšší vrch pohoria), Vápeč (príkrovová troska nedaľeko Ilavy), či majestátna Ostrá Malenica, vypínajúca sa nad obcou Trstie. Severnú časť CHKO SV tvorí úplne iné pohorie. Ide o Súľovské vrchy budované o éru mladšími zlepenkami (vápnité okruhlíky spojené piesčitým tmelom). S množstvom najbizarnejších skalných útvarov sa dá najlepšie zoznámiť v Súľovských skalách najväčšom skalnom meste na Slovensku.

Jaká je skladba lesních porostů? Které lesy jsou zde původní a které biocenózy chráníte nejzarputileji a proč?

Strážovské vrchy sú nádherné tým, že tu vo veľkej miere zostali zachované prirodzené lesy. Sú to rôzne typy bučín, z ktorých vápnomilné jednoznačne dominujú, ale pomerne hojne sú zastúpené aj bukovo jedľové kvetnaté lesy. V niektorých lokalitách sa v nich dodnes vyskytuje tis obyčajný a tie sú samozrejme v popredí nášho záujmu. Taktiež sa prednostne snažíme ochrániť náš najzriedkavejší a zároveň najexponovanejší biotop javorovo - bukové horské lesy. Za zmienku tiež stoja reliktné boriny a jelšovo jaseňové podhorské lužné lesy.

Črievičník papučkový, střeříček pantoflíček foto M. Jamrich

V Čičmanech predstavuje vzácne chránené rastliny a živočichy.

Na přednáškách v Čičmanech jste hovořil o chráněných rostlinách. Zaujaly mne orchideje, které jsou určité všechny chráněné. Kolik druhů orchidejí zde roste a které další chráněné rostliny se zde vyskytují. Můžete vyjmenovat alespoň některé? Proč je důležité tyto rostliny chránit a co je příčinou jejich úbytku?

Ako som už spomínal Strážovky sú top vo výskyte orchideí. Je to mladá čeľaď a presné číslo sa neustále mení. Okrem často sa vyskytujúcich prilboviek, päťprstníc, či vstavača mužského a vojenského tu rastie niekoľko druhov hmyzovníkov, črievičník papučkový či jazýčkovec.

Mnoho z nich je veľmi zraniteľných. Typickým príkladom je vstavač obyčajný *Anacamptis morio* (donedávna *orchis morio*), ktorý už ani z ďaleka nie je obyčajný, teda bežný, ale veľmi zriedkavý. U nás sa vyskytuje už len na jednej lokalite. Mizne z krajiny spolu s ústupom tradičného pasenia, či kosenia podhorských lúk. Intenzívne poľnohospodárstvo s vysokým podielom mulčovaných plôch, nikdy nemôže nahradiť extenzívne formy poľnohospodárstva. Momentálny systém dotácii a podpory agrozozortu prostredníctvom eurofondov je absolútne nevhodný pre zachovanie vzácných a jedinečných lúčnych biotopov a na nich viažucich sa chránených druhov rastlín. Z ostatných vzácných lúčnych skvostov treba spomenúť pomerne hojný žltohlav najvyšší a mečík škridlicovitý. Naopak veľmi vzácna je na mokradiach rastúca, mäsožravá rosička anglická.

Velké šelmy jsou důležitými zástupci divoké fauny, stejně jako dravci. Mohl byste nám říct, které chráněné šelmy a dravci žijí ve Strážovských Vrchích?

V Strážovkách žijú všetky 3 na Slovensku sa vyskytujúce veľké šelmy. Sme na to právom hrdí. Najviac sa darí medveďovi hnedému, ktorý je oportunista a v území nachádza vhodné potravinové aj úkrytové možnosti. Naše skalnaté pohorie s množstvom veľkých či malých vápencových stien a jaskýň má veľmi rada aj naša najväčšia mačkovitá šelma *rys ostrovid*.

Vlk dravý sa vo svojej tímovej (rodinnej) formácii savorke momentálne nevyskytuje, čo je z hľadiska správnej regulácie výrazne premnoženej jelenej zveri veľká škoda. Zabíha sem len príležitostne z blízkych pohorí Lučánskej Malej Fatry a Žiaru.

Nedávno jsme v našem časopise uveřejnili rozhovor s Ludvíkem Kuncem, který se zabýval rysem ostrovidem, ale ostatními velkými šelmami. Rádi bychom se dověděli, kolik rysů, vlků a medvědů registrujete na tomto území?

K horeuvedenej otázke o početnosti sa vyjadruje veľmi ťažko. Čo sa týka medveďa hnedého *Ursus arctos*, tak po 10 ročnom výskume je toto číslo pomerne presné. Vychádza z DNA analýz medvedích pobytových znakov (chlpý a trus), veľkoplošných a maloplošných ščítaní a celoročným využívaním monitorovacích zariadení. Ide o 30 jedincov, z ktorých sa menšie alebo väčšie množstvo zdržuje v priebehu roka v príľahlých pohoriach Lučánska Malá Fatra a Žiar. Medzi nimi sme zaznamenali troch dominantných samcov s odhadovanou hmotnosťou okolo 250 kg. Ani tak nejde o samotné číslo, ale o fakt, že táto populácia je relatívne „zdravá a človekom nepoznačená“ a nedochádza tu k stretom s človekom, ani k významným škodám na hospodársky chovaných zvieratách. Počet rysov bol na základe monitorovacích zariadení, používaných v ostatných 3 rokoch, stanovený na 10 až 15 jedincov. Vlk dravý sa tu momentálne stabilne nevyskytuje.

Jak se vyvíjí jejich stavy a jsou zde známe případy pytláctví? Jak s tímto fenoménem bojujete?

Číslo nie sú moc vysoké, ale pomerne stabilné. To platí aj pre nelichotivé číslo 0. K pytlactvu podľa našich indícií a informácií z miestnych zdrojov dochádza, ale nič nemáme podložené dôkazmi. Tomuto by mohli pomôcť dva veľké projekty zamerané na rysa ostrovida a vlka dravého, z ktorých jeden už rieši ZOO Bojnice v spolupráci aj s našou správou a druhý budú riešiť kolegovia z Českej republiky v spolupráci so Štátnou ochranou prírody SR. V našom území budeme za ŠOP SR partnermi práve my.

Náš entomolog Peter Pajger foto J. Smatanová.

Orel skalní (*Aquila chrysaetos*) foto M. Jamrich.

Pod Strážovem nejvyšším vrcholem Strážovských Vrchů pramení říčka Rajčanka. Popište nám její biotop. Jako kluci jsme zde v šedesátých letech minulého století viděli raky a wranky, jaká je v tomto ohledu situace dnes?

Ide o malú podhorskú riečku, kde v hornej časti môžeme nájsť zvyšky jelšovo jaseňových podhorských lužných lesov a v strednej časti zase vrbovo topoľové lužné lesy. Riečka krásne meandruje a je domovom malého druhového spektra rýb podobne, ako ostatné riečky v Strážovských vrchoch. Pstruh potočný, lipeň tymiánový, čerebľa pestrá, slíž severný a vami spomenutý hlaváč pásoplutvý. V strednej časti toku sa stále vyskytuje rak riečny. K našej veľkej radosti je vidieť, že riečka si do dnešných dní zachovala svoju čistotu a prírodný charakter. Výnimku tvoria intravilány obcí, kde došlo v dávnejšej minulosti k necitlivým reguláciám a výrubom brehových porastov. To najcennejšie by v dohľadnej dobe malo byť vyhlásené ako územie NATURA 2000 pod názvom Meandre Rajčanky.

Máte problémy z invazívnymi rastlinami křídlatka, netýkavka, bolševník a živočichy (psík mývalovitý, rak pruhovaný apod.)? Daří se vám s nimi bojovat?

Problémy máme s inváznymi rastlinami. Invázne živočichy nás zatiaľ obchádzajú. Snažíme sa likvidovať skupiny krídlatky japonskej, vždy tie ktoré sú najvyššie proti prúdu potokov a riek. Už niekoľko rokov nepoužívame chémiu (ani Round-up biaktiv). Využívame opakované kosenie, ale výsledky sú tým pádom dosahované veľmi pomaly. Naopak dve lokality bolševníka obrovského sa nám podarilo úplne zlikvidovať opakovaným kosením, vykopávaním a následným spálením všetkých častí.

Důležitou součástí environmentální výchovy jsou naučné stezky. Kolik jich ve vaší CHKO je?

Naša správa má na starosti 2 naučné chodníky. Sú zriadené v najnavštevovanejších územiach a to konkrétne v Národnej prírodnej rezervácii Súľovské skaly a Národnej prírodnej rezervácii Manínska tiesňava. Prvý NCH je vypaľovaný na drevených tabuliach a aj napriek generálnej oprave z pred 13-tich rokov, by súrne potreboval rekonštrukciu. Druhý naučný chodník podstúpil takúto rekonštrukciu pred 10-timi rokmi. Bol skrátčený, zmodernizovaný a je obsahovo aj graficky vo výbornom stave.

Samozrejme všetci čitatelia sú pozvaní k osobnej prehliadke obidvoch ekovýchovných náučných zariadení. S CHKO SV zabezpečuje aj sprievodcovskú službu, odborný výklad, poskytuje farebné tlačené brožúry a to všetko za veľmi rozumnú cenu.

Určite spolupracujete v oblasti praktickej ochrany prírody s dobrovoľnými ochránci prírody. Môžete uviesť dobré príklady tejto praxe?

Proporcionálne k veľkosti územia máme 18 dobrovoľných strážcov v Trenčianskom kraji a 10 strážcov v Žilinskom kraji. Ich pomoc je veľmi citeľná najmä pri strážení hniezd orla skalného, sokola sťahovavého, či strážení lokalít s výskytom jasoňa červenookého. Samozrejme podieľajú sa aj na personálne väčších akciách, ako sú ščítania zveri, respektíve manažmenty genofondových lokalít.

Na vašich webových stránkach jsme našli i nabídka ekovýchovných programů CHKO Strážovské vrchy. Zajímá nás jaký je na školách o tyto programy zájem?

Úprimne povedané, kedysi bol obrovský. Bolo to v dobe, keď sme tieto služby poskytovali, ako štátna rozpočtová organizácia zadarmo.

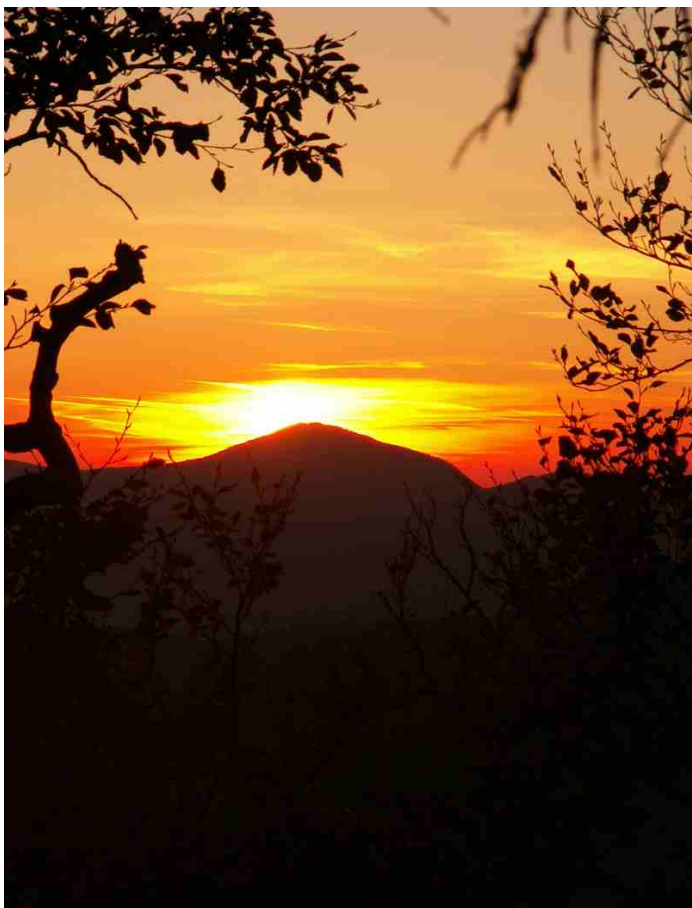
Od roku 2008, keď sme sa stali štátnou príspevkovou organizáciou, sú tieto služby spoplatňované. Je to jeden z mála našich príjmov a školy si postupne na to zvykajú. Ročne to môže byť tak 15-30 prednášok a terénnych exkurzií, ktorých kvalitatívna úroveň stále stúpa.

Medvied hnědý (*Ursus arctos*) foto M. Jamrich.

Tesařík alpský (*Rosalia alpina*) foto M. Jamrich.

Západ slnka Strážov foto K. Pepich.

Súľovské skaly foto K. Pepich

Kterou lokalitu v CHKO Strážovské vrchy máte nejraději, ke které máte osobní vztah?

Z vrchov to je Bačov Vrch (Bačinkop podľa nemecky hovoriaceho obyvateľstva, ktoré prišlo kvôli ťažbe zlata v stredoveku). Keď ležím na ňom, tak cítim svojich valaských predkov a to ma hreje pri srdci. Viažu sa naň aj moje najosobnejšie zážitky s blízkou rodinou, priateľmi, kamarátmi lesníkmi a kolegami z práce. Z dedín sú to Čičmany, kde harmónia a pokoj sú na dosah. Veľká výzva pre človeka, že existuje harmónia medzi rodom Homo a prírodou, harmónia medzi jednoduchosťou a krásou a harmónia medzi potrebami a skromnosťou.

Jací ďalší živočíchové (napríklad hmyz) jsou v CHKO Strážovské Vrchy unikátní?

Nechcem zachádzať do ťažkej vedy a systematiky živočíchov. Máme tu naozaj niektoré jedinečné druhy, ale laikom úplne neznáme. Priblížil by som skôr dosť známe a farebne veľmi príťažlivé druhy, ktoré si čitateľ ľahko nájde na internete. Keďže sme lesnaté územie s prevahou bučín, tak máme hojne zastúpeného chrobáka fuzáča alpského. Na výslunných lesostepiach ešte stále lieta nádherný motýľ jasoň červenooký. V penovcových prameniskách na severe územia žije zaujímavý ulitník pimprlík mokradňový.

Pohľad zo Strážova foto V. Ruček.

Kosenie na Bačovom vrchu foto J. Smatanová .

Co byste řekli na závěr našim čtenářům?

Príďte si privoňať k Strážovským vrchom. Príďte im vliezť pod kožu. Príďte obdivovať čičmanské ornamenty a naspäť odídete nabalení. Čím? Budete niešť dve truhlice spokojnosti, štyry vrecia pokoja a srdce plné zážitkov...

Otázky Karolu Pepichovi pokládali
Milan a Jakub Kubačkovi

Jména přednášejících na fotografii: J. Smatanová, O. Strašíková, K. Pepich, M. Pepichová.

Ověřte si své znalosti

Testové otázky

1) Do kterého řádu patří cedivečka západní?

brouci, motýli, pavouci

2) Mezi jaké živočichy patří cedivečka západní?

býložravce, masožravce, organické látky získává fotosyntézou

3) Kolik má cedivečka západní noh?

čtyři, dvě, šest

4) Mezi které živočichy patří stínky a svinky?

brouky, koryše, stonožky

5) Do kterého řádu patří škvor obecný?

ploštice, brouky, motýly

Spojovačky (spoj pojmy, které spolu souvisí)

6) stínka - koryš

7) brouk - škvor obecný

Rozhodnutí o správnosti

8) Původcem špinavé omítky, jsou pavučiny pavouka přivedečky západní.

Ano Ne

9) Škvor obecný je brouk, který má pod krovkami blanitá křídla.

Ano Ne

10) Pavouci nemají proměnu dokonalou.

Ano Ne

Poznáte zástupce těchto koryšů?

Výsledky dubnového kvízu:

Testové otázky: 1 hroch obojživelný, rejsek vodní, rdesno obojživelné

2 hmyzem 3 žáby 4 ocas 5 čtyři

Spojovačky: 6 první narostou přední nohy 7 první narostou zadní nohy

Rozhodnutí o správnosti: 8 ano, 9 ano, 10 ano

Poznáte, co je na obrázku: A pulec žáby B larva mloka

A

B

Své odpovědi nám můžete zasílat na adresu: info@natura-opava.org. Budete zařazeni do soutěže.

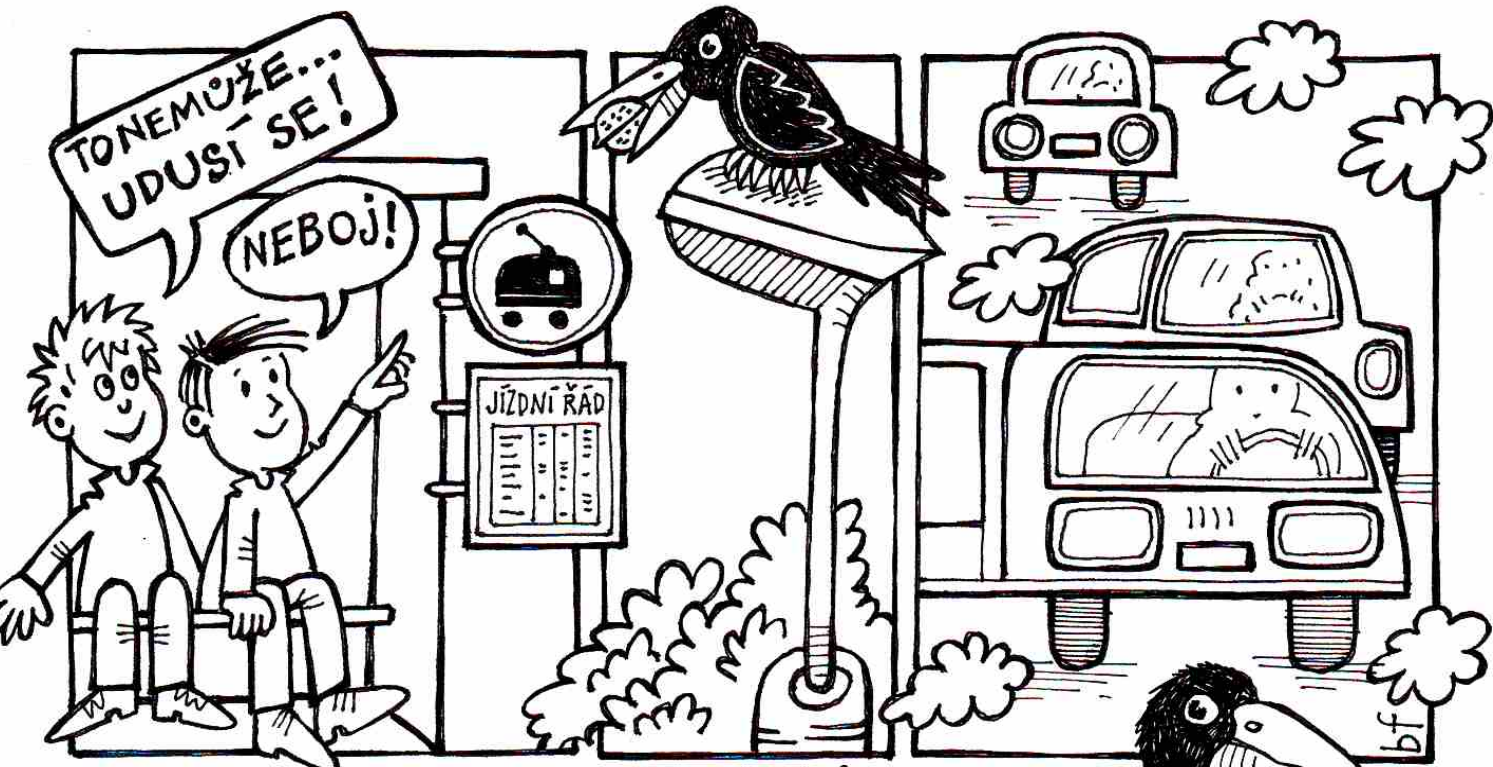
Správnost odpovědí si budete moci zkontrolovat v dalším čísle měsíčníku.

Havran a ořech na silnici

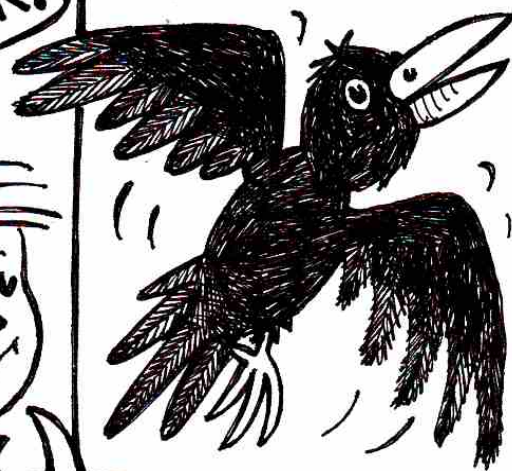
Dva chlapci seděli na zastávce trolejbusu a sledovali havrana polního sedícího na lampě pouličního osvětlení a v zobáku měl velký vlašský ořech. Jirka povídá Pavlíkovi "Tak velký ořech přece nemůže spolknout, vždyť by se zadusil." Havran seděl a pořád, jakoby na něco čekal. Po dvouproudové ulici svištěla rychle jedoucí auta. Jen trolejbus před zastávkou zpomalil u lavičky, kde seděli Jirka a Pavlík. Trolejbus odjel a havran zůstal s ořechem na pouliční lampě. Po chvíli se zvedl a nadletěl nad místo, kde nastupují cestující a ořech spustil na místo, kam by měl příští trolejbus najet a ořech rozdrtit. Také se to po chvíli stalo. Děti čekaly na trolejbus č. 121, který je měl dovézt do školy ve městě. Ten právě přijel a trolejbus najel na ten ořech a rozdrtil jej.

Kamarádi byli zvědaví, jak to vše dopadne a protože měli první hodinu přírodopis, chtěli tuto příhodu sdělit paní učitelce. Byla hodná a určitě pochopí jejich zpoždění.

Když trolejbus odjel, havran sletěl k rozdrčené skořápce a začal vyzobávat jádro ořechu. "No, to je ale náhoda, ořech se ocitl zrovna pod koly řekl Jirka." Pavlík ale nesouhlasil. "Naopak, ten havran hází ořech do dráhy trolejbusu, spustí ho přesně do kolejiště, věříš, že to není náhoda?" "Havrani jsou velmi chytrí ptáci a trolejbusy využívají k rozdrčení tvrdé skořápky. Vidiš, už letí ke kostelu, kde rostou ořešáky pro další ořech, za chvíli přiletí. "Ti havrani jsou ale opravdu chytrí ptáci" řekl Jirka."

HAVRAN a OŘECH na silnici

LETÍ PRO DALŠÍ!

Natura Opava

vzdělávání - ekologické služby - expedice - péče o přírodu

Jsme nezisková organizace, které se od roku 1992 zabývá vzděláváním, ekologickými službami, péčí o přírodu, publikační činností a osvětou. Naším krédem je - "učit o přírodě v přírodě". V našem týmu pracuje řada odborníků jako: ekologové, hydrobiologové, botanici, dendrologové, mykologové, zoologové, entomologové, herpetologové, krajinní ekologové, geografové, pedagogové, zahradní architekti, geologové, ekotoxikologové, fotografové, grafici a odborníci v IT, lesníci, zahradníci...

Měštům, obcím a organizacím nabízíme odborné služby a poradenství v oblastech vzdělávání a prezentace regionu (naučné stezky, publikace). Poradíme v otázkách ochrany přírody a krajiny, rozvoje venkova, získávání dotací, výzkumu a v oblasti posuzování vlivů na životní prostředí. Naše projekty jsou velmi populární. Vyznačují se originálním přístupem a pojetím a precizním grafickým zpracováním. Informace jsou na: www.natura-opava.org

Natura Opava - Czech Republic

E. Beneše 30, 747 05 Opava

tel: 00420 737 322 616

e-mail: info@natura-opava.org, web: www.natura-opava.org

facebook: www.facebook.com/naturaopava